

УДК 330.341.1:004.8:174:658.012.1:316.772
DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.201.42-50>

Данкевич А.Є.
доктор економічних наук
Національний університет харчових технологій
Dankevych Andrii
Dr. of Economic Sc.
National University of Food Technology
<https://orcid.org/0000-0003-1801-7516>

Ганжуренко І.В.
доктор економічних наук
Львівський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом
Hanzhurenko Iryna
Dr. of Economic Sc.
Lviv Institute of the Interregional Academy of Personnel Management
<https://orcid.org/0000-0003-4151-123X>

Данкевич В.Є.
доктор економічних наук
Поліський національний університет
Dankevych Vitalii
Dr. of Economic Sc.
Polissia National University
<https://orcid.org/0000-0002-0522-2927>

КРЕАТИВНА НЕО-ЕКОНОМІКА ТА ЕТИКА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ ЗМІН: ЦИФРОВИЙ, ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ БІЗНЕСУ

Зміна архітектури світової економіки в напрямку цифровізації, глобального переформатування свідомості людей, що передбачає заміну 25-40% поточних спеціальностей цифровими інструментами в найближчі роки потребує концентрації наукових досліджень в питання дотримання етичних та соціальних норм. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів становлення поняття креативної нео-економіки, як системного явища та етики її економічного розвитку. Для досягнення поставленої мети використано такі загальнонаукові методи: аналізу, синтезу, систематизації, теоретичного узагальнення, абстрагування та аналогії. Акцентовано значення людського потенціалу в системі креативних рішень глобальної нео-економіки та необхідності розробки важелів захисту його етичних норм і доцільності інвестування у саморозвиток зважаючи на чіткі тенденції інтелектуального «старіння». Практичне значення дослідження полягає в формуванні нового бачення ролі людства в парадигмі креативної нео-економіки. Запропоновано власне визначення поняття «креативна нео-економіка» на основі використання креативної складової людського потенціалу та результатів креативної діяльності (нових технологій, інновацій, інформації, знань). Обґрунтовано необхідності формування єдиних механізмів запобіжників дотримання етичних норм.

Ключові слова: нео-економіка; глобальна трансформація свідомості, креативна економіка; цифрова економіка, креативна нео-економіка; людський потенціал; креативні індустрії, інновації, інвестиційний портфель, етика економіста та соціальна відповідальність бізнесу, інтернет речей, штучний інтелект (AI).

CREATIVE NEO-ECONOMICS AND ETHICS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE CONDITIONS OF CHANGE: DIGITAL, INNOVATION-INVESTMENT AND SOCIAL-ETHICAL ASPECTS OF BUSINESS

The change in the architecture of the world economy towards digitalization, global reformatting of people's consciousness, which involves the replacement of 25-40% of current specialties with digital tools in the coming years, requires the concentration of scientific research on the issue of compliance with ethical and social norms when

© Данкевич А.Є., Ганжуренко І.В., Данкевич В.Є., 2025

implementing these transformations. The new economic reality (neo-economy) requires quick solutions and approaches to both the sources of value creation and mechanisms for the formation of added value, as well as the socio-ethical aspects of responsibility for the current and future living environment of humanity.

The purpose of the article is to consider the theoretical and methodological foundations of ethics in the paradigm of total reformatting of people's consciousness through the prism of forming the concept of creative neo-economy. To achieve the set goal, the following general scientific methods were used: systematization, theoretical generalization and grouping of components of digital capabilities and human potential in creative neo-economy; formalization, analysis and synthesis (for building schemes of creative and digital business industries; logical generalization of results (formulation of conclusions).

The importance of human potential and the need for its development in the system of creative solutions of the global neo-economy and the development of levers for protecting ethical norms in the context of digital changes are emphasized. The need to form unified mechanisms for safeguarding compliance with ethical norms, strengthening the dynamics of learning and adaptation to new changes is substantiated.

A new vision of the role of humanity in the paradigm of creative neo-economy is formulated. An own definition of the concept of "creative neo-economy" is proposed based on the use of the creative component of human potential and the results of creative activity (new technologies, innovations, information, knowledge). In our opinion, "creative neo-economy" is a concept of adaptation of humanity in the new digital world. The humane symbiosis of coexistence in the new reality is based on the combination of creativity, knowledge and technology by implementing the unique features of human potential: emotions, creativity and freedom of choice. This is a transition to a new level of development of humanity, where the main value is creativity and the ability to develop and improve it.

Despite the material component of the company's operating philosophy, we believe that ethics is a fundamental basis for formulating policies that contribute to the sustainable and fair development of society in the digital conditions of intellectual "aging" of humanity. The number is a tool, and the person is the creator. And even in a world dominated by technology, it is primarily the person who determines which algorithms will be embedded in the number and which safeguards will be applied. This concept should be implemented in the paradigm of a wide range of participants, namely "consumer-company-product-society-state", since there are factors that a person can solve, but there are also those that are beyond his control.

We believe that there are no universal ethical safeguards in the fight against the digital evolution of business in creating new added value. At the same time, there are basic things such as education, creativity, and the development of critical thinking that will allow a person to remain authentic and adapt to new realities.

Keywords: neo-economy; global transformation of consciousness, creative economy; digital economy, creative neo-economy; human potential; creative industries, innovation, investment portfolio, economist's ethics and social responsibility of business, Internet of Things, artificial intelligence (AI).

JEL classification: O30, O32, M14, L86, A13, D83

Постановка проблеми. Ми живемо в часи динамічних змін та стрімкого науково-технічного прогресу обумовленого: цифровими, інноваційними, глобалізаційними, демографічними, військовими та соціально-екологічними чинниками. Нова економічна реальність вимагає швидких рішень і підходів як до джерел створення цінності та механізмів формування доданої вартості так і соціально-етичних аспектів відповідальності за сучасне та майбутнє середовище існування людства. Світ стає динамічнішим, це новий рівень розвитку людства, де потрібно постійно навчатися та адаптуватися. Успішними будуть ті, хто володіє інформацією та використовує нові технології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні креативність стала рушійною силою економічного зростання. Дослідження вчених відображають глибоке розуміння того що здатність конкурувати в глобальній економіці виходить за межі торгівлі товарами та послугами, потоків капіталу та інвестицій [1, 2]. Креативність як складова глобальної економіки є критичним інструментом що змінює ринок товарів і стимулює розвиток інновацій.

Термін «нео-економіка» (англ. weightless economy, невагома економіка, за дослідженнями Д. Бейкер і А. Жаядев) – це концепція, яка описує сучасний етап

розвитку економіки, що базується на знаннях, технологіях, цифровізації та творчості. Вона відрізняється від традиційної економіки тим, що головним ресурсом в ній є інформація, інновації та інтелектуальний капітал, а не матеріальні активи [3, 4].

Термін «креативна економіка» активно досліджується вченими та економістами, і його визначення може варіюватися залежно від підходу. Ось узагальнені думки фахівців. Креативна економіка – це сектор економіки, який базується на створенні, виробництві та монетизації інтелектуальної власності, творчих ідей та культурного контенту. Вона об'єднує такі сфери, як мистецтво, дизайн, мода, реклама, медіа, архітектура, IT, геймінг, музика, кіно, література та багато інших. Це синергія інтелектуального потенціалу, технологій і культури, що створює додану вартість через творчість. Вона не лише змінює традиційні галузі, але й формує нові підходи до бізнесу, інновацій та розвитку міст [3, 4, 5].

Креативна нео-економіка - на наше переконання це концепція адаптації людства в новому цифровому світі. Гуманний симбіоз співіснування в новій реальності - заснований на поєднанні креативності, знань і технологій шляхом імплементації унікальних рис людського потенціалу: емоції, творчість і свободи вибору. Це

не просто зміна правил гри, а перехід на новий рівень розвитку людства, де головна цінність – креативність. Незважаючи на матеріальну складову філософії функціонування компанії ми вважаємо що етика є фундаментальною основою для формулювання політик, що сприяють сталому і справедливому розвитку суспільства в умовах змін.

Адам Сміт як класик економіки, у своїх працях неодноразово наголошує на ролі взаємозв'язку між моральними цінностями та економічними процесами [6]. Амартії Сена, в своїх працях [7] зокрема книзі «The Idea of Justice» (2), чітко зазначає, що кожне економічне рішення має етичний вимір, а економічна політика тісно переплетена із соціальною справедливістю. Бізнес заради прибутку чи для моральних цілей; з людьми, чи ні; чи потрібні люди в економіці взагалі і скільки, і які – дилема сучасних реалій, констатують вчені [8-9]. Дослідницькі проекти Майер-Шенбергера, Паркера Д. Тегмарка М., Бриньолфссона Е., спрямовуються на визначення майбутнього людства в епоху штучного інтелекту та вплив великих даних на прийняття рішень, бізнес, етику і навіть політику [10-11]. Зокрема, Джеффри Гінтон, вважає, що існує ймовірність один до п'яти, що людство зрештою буде захоплено штучним інтелектом. Він це пов'язує з появою моделей, які перевищать людський інтелект не лише в окремих завданнях, а й у загальному розумінні – так званий AGI (Artificial General Intelligence) і витіснять людство із таких ключових сфер як освіта, медицина, військова справа [12].

Водночас в контексті формування нової цифрової архітектури багато питань потребують додаткових досліджень. Зокрема: чи закладає мова контенту упередження, чи буде в нас домінування етик, що формуються (тренують моделі) на англійських корпусах зважаючи на те що на 70% AI використовує англійські бази даних. Зважаючи на транснаціональний фундамент формування етик наскільки в даному контексті будуть враховуватись інтереси національних економік і місцевого населення. З технічної точки зору наскільки перекривлення в даних AI можуть посилюватись і хто зможе в даній ситуації виступити арбітром, коли AI починає регенерувати інформацію і формувати нові власні викривлені концепції («шизофренія AI»). Чи матимемо ми джерело перевірки даних, яке зможе підтвердити достовірність метрик які надаються користувачу. Які етичні запобіжники можуть бути задіяні на національному рівні для інформаційної безпеки населення регулювання корпоративних етик компаній і їх імплементації в мережу.

Метою статті є розгляд теоретико-методологічних засад етики в парадигмі тотального переформатування свідомості людей через призму формування поняття креативної нео-економіки.

Матеріалами дослідження є:

- 1) нормативно-правове забезпечення щодо регулювання цифрової парадигми етики бізнесу;
- 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у сфері

цифрової трансформації та штучного інтелекту.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування компонентів цифрових можливостей та людського потенціалу в креативній нео-економіці; формалізації, аналізу та синтезу (для побудови схем креативних та цифрових індустрій бізнесу; логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Виклад основних результатів дослідження. Сучасні алгоритми змінюють парадигму доступу до інформації. Нині з'явилися обчислювальні можливості які в режимі реального часу дозволяють отримувати готові рішення. Клієнти-споживачі можуть отримувати швидкий результат вже сьогодні. У нео-економіці формуються нові підходи до взаємодії суб'єктів ринку, де першочерговими стають креативність, інноваційність, інформаційні зв'язки, комп'ютерні технології, віртуальні гроші (криптовалюта), глобалізовані, національно знеособлені сутності, що набувають цінності внаслідок затребуваності у сфері суспільних відносин. Складними залишаються питання врегулювання технології симбіозу цифри та етики які турбують науковців у всьому світі (табл. 1).

З одного боку, цифрові технології відкрили нові можливості для творчості. Штучний інтелект допомагає створювати музику, картини, тексти, навіть фільми. Метавсесвіти та VR/AR змінюють спосіб сприйняття мистецтва та розваг. Блокчейн та NFT дають авторам більше контролю над своїми творами. З іншого боку, цифровізація загрожує заміною людської творчості алгоритмами. Уже сьогодні нейромережі пишуть книги, малюють картини та навіть створюють музику, яка часом не поступається людському контенту. Так, цифрові технології можуть оптимізувати рутину, але вони не можуть повністю замінити глибоку людську емоцію, нестандартне мислення та здатність до справжньої інновації.

Креативна економіка це один з найбільш динамічних і швидкозростаючих ринків. Глобальний її внесок у світовий ВВП оцінюється в \$2,25 трільйона (близько 3% загального обсягу); 30 мільйонів – кількість робочих місць у креативних індустріях у світі; 10% всіх зайнятих – частка людей, що працюють у креативному секторі в розвинених країнах [10, 11]. У майбутньому її значення лише зростатиме завдяки технологіям і цифровій трансформації (рис. 1).

Основні особливості креативної економіки: Інтелектуальний продукт – головним ресурсом є креативність та ідеї, а не сировина чи фізичні товари. Технологічний розвиток – використання цифрових технологій, штучного інтелекту, NFT, метавсесвіту. Глобальність – можливість працювати на міжнародному ринку завдяки цифровим платформам. Монетизація контенту – творці заробляють через продаж авторських прав, реклами, підписки, краудфандинг. Гнучкість та інноваційність – швидке реагування на зміни трендів і впровадження нових форматів [9].

Таблиця 1

Чим креативна нео-економіка (цифрова) відрізняється від індустріальної економіки

Параметр	Класична економіка (індустріальна)	Нео-економіка (цифрова)	Етичний принцип
Головний ресурс	Матеріальні активи (заводи, земля, нафта)	Інтелектуальний капітал (знання, інформація, технології)	Відкритість та доступність знань
Основний фактор зростання	Виробництво товарів	Інновації, творчість, дані	Відповідальне використання технологій
Бізнес-модель	Продукція, фізична власність	Послуги, підписки, цифрові активи	Справедлива конкуренція
Ринок праці	Стабільні робочі місця, довготривалі контракти	Фріланс, гіг-економіка, віддалена робота	Захист прав працівників
Споживання	Купівля та власність	Оренда, спільне використання (Airbnb, Netflix)	Екологічна та соціальна відповідальність
Технології	Механізація, автоматизація	Штучний інтелект, блокчейн, VR/AR	Баланс між цифровізацією та етикою
Екологія	Великі витрати ресурсів	Сталість, зелені технології	Принцип екологічної стійкості
Фінансові системи	Традиційні банки, готівка	Криптовалюти, цифрові платежі	Прозорість фінансових операцій
Реакція на зміни	Повільна, бюрократична	Гнучка, швидка адаптація	Гнучке, але етичне регулювання

Джерело: сформовано на основі аналізу [8, 10, 13, 14, 29] та власних досліджень.

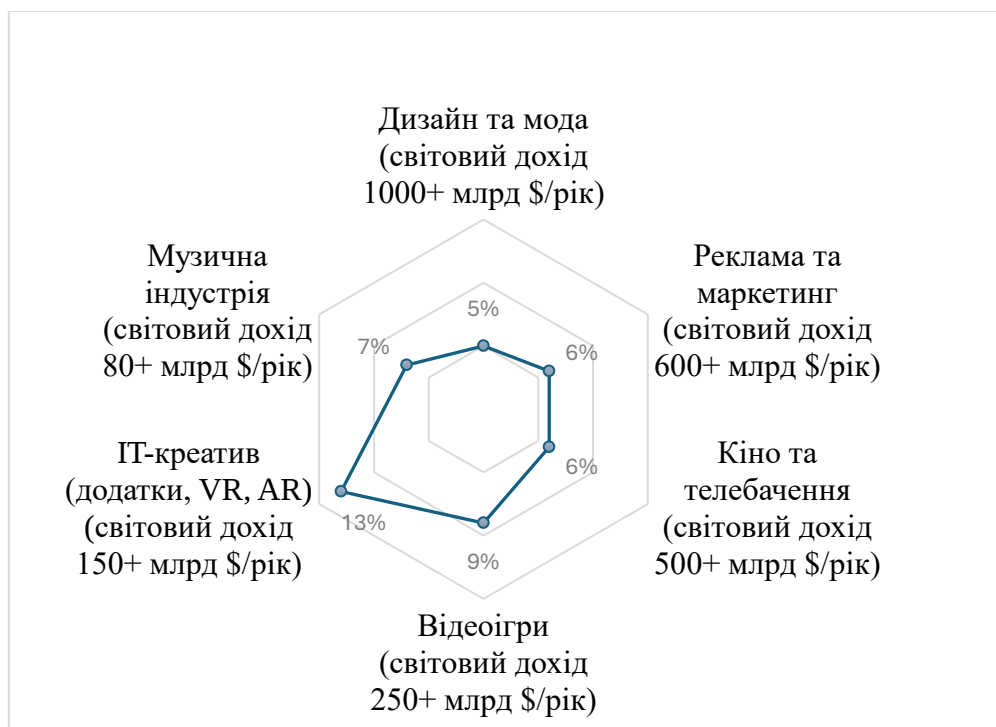

Рис. 1. Фактичний дохід та очікуваний ріст ринку креативних індустрій за секторами в 2025-2030 рр., %

Джерело: сформовано на основі аналізу [11, 15, 23, 30] та власних досліджень.

Розвиток креативних індустрій в нео-економіці стримується рядом чинників: макроекономічна нестабільність, поширення корупції та переважання короткострокових рішень в економічній політиці, труднощі ефективної інтеграції аналітики великих даних у процеси прийняття рішень. Відсутність комплексного

підходу до аналітики, обмеження ресурсів, недостатні інвестиції в ІТ та дефіцит культури, яка може імплементувати етику при прийманні рішень на основі даних, не високий рівень навичок програмування та глибокого розуміння бізнес-процесів користувачами. Креативна економіка потребує активної правової

підтримки. Українське законодавство розвивається в контексті міжнародних стандартів, сприяючи захисту авторських прав, інноваціям та цифровим технологіям.

Креативні індустрії можуть стати ключовим елементом балансу між людиною і машиною. Вони допоможуть не просто вижити в цифровому світі, а зробити його більш гуманним: мистецтво і культура здатні підтримати ідентичність в умовах глобальної цифровізації; креативність потрібна там, де алгоритми не здатні працювати – у винахідництві, мистецтві, філософії; творчий підхід дозволяє знаходити унікальні рішення там, де цифра поки що безсила. Компанії сподіваються, що в AI закладені значні резерви економії коштів в таких сферах як наука і медицина.

В той же час нео-економіка передбачає глобальний перезапуск і дерегуляція економічних систем як всередині так і зовні. Сталі інституції не є гарантом стабільності. З приходом цифровізації багато законодавчих норм застарівають швидше ніж їх встигають прийняти. Сюди і спроби регулювати ринок блокчейну і закони

про інтернет і штучний інтелект. Тому в цьому контексті ключова трансформація буде в площині саме внутрішньої дерегуляції бізнес діяльності.

Глобалізм дозволяє нівелювати переваги креативності та технологічності виробництва як в масштабі так і якості. Патентне право, що було запорукою індустріальних революцій з 18 по 20 століття радикально видозмінюється. Все складніше стає захистити те, що вам розкаже будь який чат бот.

Світ переходить від матеріального виробництва до економіки знань, цифрових рішень і гнучких моделей. Людина і «цифра» (штучний інтелект, алгоритми, цифрові технології) мають свої сильні та слабкі сторони. Цифра – це потужний інструмент для аналізу, швидкості та автоматизації. Людина залишається унікальною завдяки своїм почуттям, креативності та свободі вибору. Навіть у світі технологій саме емоції, мистецтво та нестандартне мислення роблять людину незамінною, за умови що вона буде розумово працювати над своїм саморозвитком (рис. 2).

Рис. 2. Людський потенціал та штучний інтелект*

Джерело: сформовано на основі аналізу [3, 21, 22, 31] та власних досліджень

В той же час цифра – це інструмент, а людина – творець. І навіть у світі, де домінують технології, саме від людини в першу чергу залежить які будуть закладені алгоритми в цифру і які запобіжники при цьому будуть застосовані, в тому числі етичні. Дана концепція має реалізуватись в парадигмі широкого кола учасників а саме «споживач-компанія-продукт-суспільство-держава», оскільки є чинники які поза межами контролю окремої людини, а масштаби застосування штучного інтелекту носять транснаціональний характер.

Етика – це набір правил та цінностей які пропагує суспільство цілому та конкретна людина зокрема. Етика покликана вирішити конфлікт за якого дані які

видає система може повністю змінити звичний улад життя людини (позбавити можливості користуватися тими чи іншими платіжними системами, автоматично фільтрувати людей на потрібних і ні: позбавити доступу до соціальних благ, медичних послуг, навчання; закрити доступ людини до комунікації з новим цифровим світом). В даному контексті поняття етики в штучному інтелекті нівелюється натренованим на певні історії алгоритмом.

В той же час дотримання етичних принципів забезпечує бізнесу репутацію, довіру, соціальну підтримку, знижує ризики та відкриває нові можливості для довгострокового розвитку. Інституції етики забезпечують

формування сталого середовища, сприяють збереженню балансу між бізнес-інтересами та соціальними потребами і підтримують етичні принципи в глобальному масштабі.

Людина як споживач AI працюючи з різними алгоритмами і даними може впливати лише на рівень своєї освіченості і формувати навколо себе відповідне інформаційне поле. Зокрема, розвивати фінансове мислення можливостями, набувати нові компетенції, читати книги розвивати своє критичне мислення, зростати, інвестувати час у свій розвиток (креативність, емоційний інтелект, міжособистісні комунікації, аналіз даних), оперативно реагувати на все що відбувається в бізнесі. Тобто надіятися виключно на себе, навчатись і адаптуватись. Слід відмітити на тривожні тенденції прискореного інтелектуального «старіння» людства. Рівень IQ людей поступово знижується зважаючи на те що ми в основному споживаємо готовий контент а не генеруємо його. В той же час штучний інтелект постійно прогресує, стрімко впроваджується генеративний його функціонал, вже зараз створюють роботизовані тіла для нейромереж здатні виконувати фізичні дії в реальному часі, а не бути просто «сховищами знань».

Цифрові продукти корпорацій в першу чергу спрямовані на досягнення фінансових інтересів та тотального переформатування світової релігії цінностей. Тому важливим в даному контексті є вплив етики розробників та змісту даних і метрик на кінцевий функціонал штучного інтелекту. Експерти вважають що корпоративна культура компанії та особисті погляди розробників (інженерів, власників) в значній мірі впливати на поведінку інтелектуальних систем. Якщо компанії в силу тих чи інших причин не думають про наслідки і модель яка закладена в AI недостатньо натренована на ті чи інші обмеження це може призвести до втрати контролю. Ключовим питанням при цьому є наявність фізичної можливості виключити нейромережу в разі критичної ситуації та наявності в ній закладених метрик запобіжників, що можуть попередити про нештатну роботу чи генерацією системою внутрішніх і зовнішніх «галюцинацій».

Сфери які знаходяться поза межами людського контролю штучного інтелекту мають взяти на себе державні та міждержавні органи через юридичний інструментарій впливати на контент генерування етик для нейромереж. При цьому етики мають враховувати специфіку та особливості кожного регіону для уникнення упередженості та дискримінації у роботі системи. Для цього мають бути сформовані окремі органи що контролюватимуть еволюцію цієї технології. При цьому забезпечуючи гармонійний розвиток індустрії без порушення прав людини та принципів справедливості. Регуляція зверху може сприяти тому що продукт буде більш натренованим, а алгоритми роботи штучного інтелекту більш прозорими.

Людство має думати про формування запобіжників, які дозволять їй гармонійно розвиватись в новому світі. Технології мають допомагати людям, а не замінювати їх у ключових сферах. Важливо дотримуватися

етичних стандартів, щоб зберегти людяність у цифрову епоху. Нові цифрові бізнес-моделі потребують етичних принципів, щоб забезпечити справедливість, екологічність і безпеку. Баланс між технологіями, етикою та людськими цінностями – ключ до гармонійного майбутнього.

Серед основних напрямків які зараз пропонуються вченими в контексті поліпшення етики штучного інтелекту: проголошення загальнодержавних етичних кодексів або кодексів поведінки, які приймає корпорація; створення глобальних правил і норм, які б регулювали розробку й використання потужного штучного інтелекту - подібно до того, як регулюються ядерні технології [12]; збільшення фінансування досліджень безпеки штучного інтелекту - зокрема вивчення того, як запобігти тому, обов'язкове врахування етичних принципів компаніями та урядами в контексті автоматизації праці, приватності й дезінформації.

Висновки. Сьогодні цифровізація змінює всі сфери життя: від штучного інтелекту до автоматизації роботи. Креативність може допомогти людству знайти місце в новому світі, де творчість та технології співіснують. Штучний інтелект змінює зміст нашої праці - позбавляє рутини з однієї сторони а з іншої вимагає інвестувати в саморозвиток, адаптуватись, більше стратегічно мислити. Тобто змінюється не робота а її зміст. В даному контексті креативні індустрії та цифровізація – це не боротьба, а потенційний симбіоз. Людство не втече від цифри, але саме творчість визначатиме, як ми її використаємо – на благо чи на шкоду. І головне: поки люди здатні відчувати, критично мислити і створювати щось унікальне, вони мають майбутнє.

Виживання людства залежить від його здатності до саморозвитку і адаптації в нових умовах. Дана концепція передбачає: посилення міждисциплінарного діалогу між економістами, філософами та соціологами; формування практичних рекомендацій для бізнесу та державної політики на основі етичних принципів; посилення правової обізнаності суспільства, зміна менталітету людей, сформування соціально-економічного мислення та ментальності суспільства; формування системи стимулів для популяризації навчання та етичної поведінки через цілісну систему законів і нормативних актів, що регулюють діяльність бізнесу і суспільства.

На наше переконання, етика в креативній нео-економіці має спиратись на концепцію сталого розвитку і бути зосереджена в 2 напрямках: 1) розробці стратегій досягнення етичних компромісів в концепції «споживач-компанія-продукт-суспільство-держава-сталий розвиток»; 2) формування парадигми нового соціально-економічного мислення та ментальності суспільства і бізнесу по відношенню до свої дій, культури та філософії взаємодії. Ми вважаємо що немає універсальних етичних запобіжників у боротьбі з цифровою еволюцією бізнесу у створення нової доданої вартості. В той же час є базові речі такі як освіта, духовність, креативність, розвиток критичного мислення, що дозволять людині залишатись автентичною і адаптуватись до нових реалій.

Список використаних джерел:

1. Creative Economy Report 2008: The Challenge of Assessing the Creative Economy towards Informed Policy-making. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD).
2. Florida, P. (2002). *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community, and Everyday Life*. New York: Basic Books. ISBN: 978-0465024766.
3. Baker D., Jayadev A., Stiglitz J. (2017). Innovation, intellectual property, and development: A better set of approaches for the 21st century. URL: <https://cepr.net/images/stories/reports/baker-jayadev-stiglitz-innovation-ip-development-2017-07.pdf>.
4. Kovalchuk, S. [et al.] (2024). Creative Economy and Value Creation through Marketing Analytics: New Approaches and Opportunities. *Pak. j. life soc. Sci.* Vol. 22(2). Pp. 9812–9824. URL: https://www.pjls.edu.pk/pdf_files/2024_2/9812-9824.pdf.
5. Данкевич В., Данкевич А., Навроцька Т. (2024). Креативне управління конкурентоспроможністю бізнес-структур в економіці України в умовах війни і відбудови: інтернет речей та інноваційні рішення. *Актуальні проблеми економіки*, № 9. С. 112–120. URI: <http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/8717>.
6. Сміт А. (2018). *Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй*. К.: Наш Формат, 722 с.
7. Sen AK *The Idea of Justice*. London: Penguin, 2009. 467 p.
8. Mayer-Schonberger, W., Cukier, K. (2013). *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt. ISBN 978-0544002692.
9. Parker, D., Van Alstyne, M., Choudary, S. (2016). *Platform Revolution: How Networked Markets Are Transforming the Economy and How to Make Them Work for You*. New York: WW Norton & Company. ISBN 978-0393249132.
10. Tegmark, M. (2017). *Life 3.0: Being Human in the Age of Artificial Intelligence*. New York: Alfred A. Knopf. ISBN 978-1101946596.
11. Brynjolfsson, E., McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. New York: WW Norton & Company. ISBN 978-0393239355.
12. Hinton, G. (2023). The dangers of artificial intelligence: A conversation with Geoffrey Hinton. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2023/05/01/technology/geoffrey-hinton-ai-dangers-interview.html>.
13. Данкевич А. (2008). Методологічні основи розвитку бюджетування у сільському господарстві. *Економіка АПК*, № 6. С. 64–69. URI: <https://dSPACE.nuft.edu.ua/handle/123456789/43190>.
14. Данкевич А. (2015). Розвиток орендних земельних відносин в умовах корпоратизації. Глобальні та національні проблеми економіки, № 8. С. 377–382. URI: <http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/7816>.
15. Nitsenko, V. Dankevych, A., Dzoba, O., Ustenko, A., & Bashynska Yu. (2024). Ethical and social incentives for the transformation of the business model of enterprise management in conditions of sustainable development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, № 4. Pp. 172–180. URI: <https://dSPACE.nuft.edu.ua/handle/123456789/44501>.
16. Denysiuk, O., [et al.] (2022). Diversification in the enterprises' activities for sustainable development in the agricultural sector. *Rivista di studi sulla sostenibilita*, Pp. 85–102, DOI: <https://doi.org/10.3280/RISS2022-002007>.
17. Данкевич В., Данкевич А. (2024). Інтернет речей та штучний інтелект як ключові елементи інноваційного розвитку підприємств в епоху цифрових викликів. *Актуальні проблеми економіки*, № 7. С. 165–173. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-277-165-173>.
18. Данкевич А. (2011). Роль агрохолдингів у соціальному розвитку села. *Агросвіт*, № 12. С. 30–35. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2011/6.pdf.
19. Данкевич А. (2011). Передумови та основні принципи розвитку агрохолдингів. *Економіка АПК*, № 5. С. 139–147. URI: <https://dSPACE.nuft.edu.ua/items/9b4f0173-2853-4d34-a977-7e370ea447d6>.
20. Данкевич А. (2008). Методологічні основи розвитку бюджетування у сільському господарстві. *Економіка АПК*, № 6. С. 64–69. URI: <https://dSPACE.nuft.edu.ua/handle/123456789/43190>.
21. Данкевич А. (2011). Особливості розвитку земельних відносин в умовах концентрації землекористувачів. *Землеустрій і кадастр*, № 2. С. 4–39. URL: <https://dSPACE.nuft.edu.ua/items/1425ada4-a0e0-4b0b-af07-da221c0d9d92>.
22. Данкевич А. (2004). Проблеми та перспективи розвитку орендних земельних відносин у сільському господарстві. *Землеустрій і кадастр*. № 1–2. С. 88–92. URL: <https://dSPACE.nuft.edu.ua/handle/123456789/44222>.
23. Dankevych, A., Stoyanova-Koval, S., Polova, O., Los, Z., Burdeina, N., & Kazak, O. (2024). State of economic security and directions of restoration socio-economic development and food security in the conditions of war. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, Vol. 2. Iss. 55. Pp. 441–460. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4170>.
24. Dankevych, A., [et al.] (2021). Ecological and economic management of innovation activity of enterprises. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, № 5. Pp. 112–118. URL: https://nvngu.in.ua/jdownloads/pdf/2021/5/NVNGU05_2021_Dankevych.pdf.
25. Данкевич А. (2011). Організаційно-економічні складові раціонального господарювання. *Економіка*

АПК, № 6. С. 22–27.

26. Данкевич, А. (2011). Напрями підвищення ефективності господарської діяльності агрохолдингів. *Агро-ІнКом*, № 4–6. С. 76–79.

27. Рудик Р.І., Приймачук Т.Ю., Данкевич Є.М. та ін. (2016). Методичні рекомендації щодо оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області. Житомир, 97 с.

28. Зубець М.В. (ред.). (2010). Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західному регіоні України. К.: Аграрна наука, 944 с. ISBN 978-966-540-293-0.

29. Данкевич А., Ніценко В., Липовий Д., Данкевич В. (2025). Етика економіста та соціальна відповідальність бізнесу: інституційні засади та сталий розвиток. *Інтернаука*, № 3. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-3>.

30. Chukurn, O., Zamlynskyi, V. (ed). (2023). Modern trends in digital transformation of marketing & management: collective monograph. Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 604 p.

31. Данкевич А., Ніценко В., Липовий Д., Шпак А. (2025). Професійна етика економіста та соціальна відповідальність бізнесу в умовах інноваційних змін: корпоратизація, цифровізація, євроінтеграція та креативна економіка. *Інтернаука*, № 4. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-4>.

References:

1. Creative Economy Report 2008: The Challenge of Assessing the Creative Economy towards Informed Policy-making. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). [in English].

2. Florida, P. (2002). The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community, and Everyday Life. New York: Basic Books. ISBN 978-0465024766. [in English].

3. Baker D., Jayadev A., Stiglitz J. (2017). Innovation, intellectual property, and development: A better set of approaches for the 21st century. Retrieved from: <https://cepr.net/images/stories/reports/baker-jayadev-stiglitz-innovation-ip-development-2017-07.pdf>. [in English].

4. Kovalchuk, S. [et al.] (2024). Creative Economy and Value Creation through Marketing Analytics: New Approaches and Opportunities . *Pak. j. life soc. Sci.* Vol. 22 (2). Pp. 9812–9824. Retrieved from: https://www.pjlss.edu.pk/pdf_files/2024_2/9812-9824.pdf. [in English].

5. Dankevych, V., Dankevych A., & Navrotska T. (2024). Kreatyvne upravlinnia konkurentospromozhnistiu biznes-struktur v ekonomitsi Ukrainy v umovakh viiny i vidbudovy: internet rechei ta innovatsiini rishen [Creative management of the competitiveness of business structures in the economy of Ukraine in conditions of war and reconstruction: the Internet of Things and innovative solutions]. *Current problems of economy*, No. 9. Pp. 112–120. [in Ukrainian].

6. Smith, A. (2018). Bahatstvo narodiv. Doslidzhennia pro pryrodu ta prychnyny dobrobutu natsii [The Wealth of Nations. Studies on the Nature and Causes of the Well-being of Nations]. K.: Nash Format, 722 p. [in Ukrainian].

7. Sen AK The Idea of Justice. London: Penguin, 2009. 467 p. [in English].

8. Mayer-Schonberger, W., Cukier, K. (2013). Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think. Boston: Houghton Mifflin Harcourt. ISBN: 978-0544002692. [in English].

9. Parker, D., Van Alstyne, M., Choudary, S. (2016). Platform Revolution: How Networked Markets Are Transforming the Economy and How to Make Them Work for You. New York: WW Norton & Company. ISBN: 978-0393249132. [in English].

10. Tegmark, M. (2017). Life 3.0: Being Human in the Age of Artificial Intelligence. New York: Alfred A. Knopf. ISBN: 978-1101946596. [in English].

11. Brynjolfsson, E., McAfee, A. (2014). The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. New York: WW Norton & Company. ISBN: 978-0393239355. [in English].

12. Hinton, G. (2023). The dangers of artificial intelligence: A conversation with Geoffrey Hinton. *The New York Times*. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2023/05/01/technology/geoffrey-hinton-ai-dangers-interview.html>.

13. Dankevych, A. (2008). Metodologichni osnovy rozvytku biudzhetuвання u silskomu hospodarstvi [Methodological foundations of the development of budgeting in agriculture]. *Economics of the Agricultural Industry*, No. 6. Pp. 64–69. Retrieved from: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/43190>. [in Ukrainian].

14. Dankevych, A. (2015). Rozvytok orendnykh zemelnykh vidnosyn v umovakh korporatyzatsii [Development of leased land relations in the context of corporatization]. *Global and national problems of the economy*, No. 8. Pp. 377–382. Retrieved from: <http://eztur.ztu.edu.ua/123456789/7816>. [in Ukrainian].

15. Nitsenko, V. Dankevych, A., Dzoba, O., Ustenko, A., & Bashynska Yu. (2024). Ethical and social incentives for the transformation of the business model of enterprise management in conditions of sustainable development . *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, № 4. Pp. 172–180. Retrieved from: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/44501>. [in English].

16. Denysiuk, O., [et al.] (2022). Diversification in the enterprises' activities for sustainable development in the agricultural sector. *Rivista di studi sulla sostenibilita*, Pp. 85–102, DOI: <https://doi.org/10.3280/RISS2022-002007>. [in English].

17. Dankevych, V., & Dankevych, A. (2024). Internet rechei ta shtuchnyi intelekt yak kliuchovi elementy innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv v epokhu tsyfrovyykh vyklykiv [Internet of Things and Artificial Intelligence as Key Elements of Innovative Development of Enterprises in the Era of Digital Challenges]. *Actual Problems of Economics*, No. 7. Pp. 165–173. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-277-165-173>. [in Ukrainian].
18. Dankevych, A. (2011). Rol ahrokhodyniv u sotsialnomu rozvytku sela [The Role of Agricultural Holdings in the Social Development of the Village]. *Agrosvit*, No. 12. Pp. 30–35. Retrieved from: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2011/6.pdf. [in Ukrainian].
19. Dankevych, A. (2011). Peredumovy ta osnovni pryntsyipy rozvytku ahrokhodyniv [Prerequisites and Basic Principles of the Development of Agricultural Holdings]. *Economics of the Agricultural Industry*, No. 5. Pp. 139–147. Retrieved from: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/9b4f0173-2853-4d34-a977-7e370ea447d6>. [in Ukrainian].
20. Dankevych, A. (2008). Metodolohichni osnovy rozvytku biudzhetuвання u silskomu hospodarstvi [Methodological foundations of the development of budgeting in agriculture]. *Economics of the Agricultural Complex*, No. 6. Pp. 64–69. Retrieved from: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/43190>. [in Ukrainian].
21. Dankevych, A. (2011). Osoblyvosti rozvytku zemelnykh vidnosyn v umovakh kontsentratsii zemlekorystuvan [Peculiarities of the development of land relations in conditions of concentration of land use]. *Land Management and Cadastre*, No. 2. Pp. 34–39. Retrieved from: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/1425ada4-a0e0-4b0b-af07-da221c0d9d92>. [in Ukrainian].
22. Dankevych, A. (2004). Проблеми та перспективи розвитку орендних земельних відносин у сільському господарстві [Problems and prospects of the development of leased land relations in agriculture]. *Land Management and Cadastre*, No 1-2. Pp. 88–92. Retrieved from: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/44222>. [in Ukrainian].
23. Dankevych, A., Stoyanova-Koval, S., Polova, O., Los, Z., Burdeina, N., & Kazak, O. (2024). State of economic security and directions of restoration socio-economic development and food security in the conditions of war. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, Vol. 2. Iss. 55. Pp. 441–460. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4170>. [in English].
24. Dankevych, A., [et al.] (2021). Ecological and economic management of innovation activity of enterprises. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, № 5. Pp. 112–118. Retrieved from: https://nvngu.in.ua/jdownloads/pdf/2021/5/NVNGU05_2021_Dankevych.pdf. [in English].
25. Dankevych, A. (2011). Orhanizatsiino-ekonomichni skladovi ratsionalnoho hospodariuvannya [Organizational and economic components of rational management]. *Economics of the Agricultural Industry*, № 6. Pp. 22–27. [in Ukrainian].
26. Dankevych, A. (2011). Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti hospodarskoi diialnosti ahrokhodyniv [Directions for increasing the efficiency of economic activities of agricultural holdings]. *AgroInKom*, No. 4–6. Pp. 76–79. [in Ukrainian].
27. Rudyk R.I., Pryymachuk T.Yu., Dankevych E.M. et al. (2016). *Metodychni rekomendatsii shchodo optymizatsii vyrobnychoi struktury vysokotovarnykh silskohospodarskykh pidpriemstv Zhytomyrskoi 215 oblasti*. [Methodological recommendations for optimizing the production structure of high-productivity agricultural enterprises of Zhytomyr region]. Zhytomyr, 97 p. [in Ukrainian].
28. Zubets M.V. (ed.). (2010). *Naukovi osnovy ahropromyslovoho vyrobnytstva v zoni Polissia i zakhidnomu rehioni Ukrainy* [Scientific foundations of agro-industrial production in the Polissya zone and the western region of Ukraine]. K.: Agrarna nauka, 944 p. ISBN 978-966-540-293-0. [in Ukrainian].
29. Dankevych A., Nitsenko V., Lypovyi D., & Dankevych V. (2025). *Etyka ekonomista ta sotsialna vidpovidalnist biznesu: instytutsiini zasady ta stalyy rozvytok* [Economist Ethics and Social Responsibility of Business: Institutional Principles and Sustainable Development]. *Internauka*, No. 3. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-3>. [in Ukrainian].
30. Chukurn, O., Zamlynskyi, V. (ed.). (2023). *Modern trends in digital transformation of marketing & management: collective monograph*. Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 604 p. [in Slovak].
31. Dankevych A., Nitsenko V., Lypovyi D., & Shpak A. (2025). *Profesiina etyka ekonomista ta sotsialna vidpovidalnist biznesu v umovakh innovatsiinykh zmin: korporatyzatsiia, tsyfrovizatsiia, yevrointehratsiia ta kreatyvna ekonomika* [Professional ethics of an economist and social responsibility of business in the context of innovative changes: corporatization, digitalization, European integration and creative economy]. *Internauka*, No. 4. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-4>. [in Ukrainian].